

ASPECTE INTERNE CONTROVERSATE ALE DOMNIEI ȚARULUI VLAHO-BULGAR BORIL ASAN (1207-1218)

Vasile MĂRCULEȚ

Cuvinte cheie: *Asănești, țaratul Vlaho-Bulgar, Târnovo, Bizanț, Bela IV, cumani.*

Keywords: *Asănești, the Vlaho-Bulgarian Tsardom, Trnovo, Byzantium, Bela IV, Cuman.*

At the death of Joannitsa Assen (1207) the throne from Trnovo had been taken by his nephew Boril. His descendency is disputed, the existent sources showing that he is a brother nephew or a sister nephew of the late Wallachian–Bulgarian tsar. The rising of Boril took place to the legitimate inheritances' detriment, first to John Assen, the son of the former tsar Assen. To identify his reign, gained through usurpation, Boril married the Cuman widow of the late tsar. The removal of John Assen in 1207 didn't bring Boril the internal peace. Soon after the possession of the throne and the removal of John Assen, the new sovereign from Trnovo had to confront himself with the opposition of two members of the reigning family: Strez and Slav or Alexis Slav.

Strez, brother or cousin of Boril, numebered himself among the first opponents of the new tsar. As early as the years 1207 or 1208 he is taking refuge at the court of the great zupan of Raskia, Stephen Nemanja II to whom he recognized himself as vassal. During this competition, he occupied in 1208 wide areas belonging to Wallachian–Bulgarian Tsardom from Macedonia, situated in the valley of the river Axios (Vardar), building the basis of an own domination with the residence at Prosek. He will make peace with Boril in 1209 and will remain his ally until his death in 1214.

Slav or Alexis Slav had taken out from the authority of Boril a significant territory South of Philippopolis (Plovdiv) in the area of the Rhodope Mountains where he would put the basis of an own domination with the residence at Melnik and he would establish connections with the Latin emperor of Constantinople, Henric I. Alexis Slav recognized Henric's sovereignty with whose daughter he will marry in the autumn of the year 1208. Very probably on this occasion, the Latin emperor gave Alexis Slav the title of despot. Alexis Slav will play an important role in the annihilation of the military actions undertaken by Boril between 1208 and 1211. In 1212 or 1213 the same moment with the reconciliation between Boril and Henric I, Alexis Slav is orientating towards the alliance with the Principat of Epir. The political formation led by Alexis Slav will maintain until 1230 when his territories are reincluded by John Assen II in the boundaries of the

Wallachian–Bulgarian Tsardom.

In 1211 will make his reappearance on the political scene of the Wallachian–Bulgarian Tsardom; he John Assen will demand, including by war, his right to the throne of Trnovo, as a legitimate declared heir of Joannitsa Assen. Into a first stage, John Assen supported by the Cuman and Russian Forces, had imposed his authority over a significant area of the Wallachian–Bulgarian Tsardom. The gained positions, gradually consolidated by winning the new supporters, had allowed him then to exercise a permanent pressure on the tsar of Trnovo. Into a second stage of his offensive against Boril, which took place between 1217-1218, also being favoured by the total or partial loss by the tsar of Trnovo of his main external allies – the emperor who had died in 1216, and the king of Hungary, Andreas II had gone on Crusade – John Assen, on the basis of getting out of the order the supporters majority of Boril, conquered Trnovo taking the throne, occupying a new stage in the evolution of the Walachian–Bulgarian Tsardom.

La 8 octombrie 1207, murea în condiții obscure, la asediul Thessalonikului, cel de-al treilea țar vlaho-bulgar, Ioniță Asan (1197-1207)¹, „cea mai mare personalitate a vlahilor balcanici”². Odată cu dispariția marelui țar, părăsea scena istoriei prima generație a suveranilor vlaho-bulgari din familia românească sud-dunăreană a Asăneștilor, cea a întemeietorilor statului. Țaratul Vlaho-Bulgar intra acum într-o nouă etapă a evoluției sale, epocă în care tronul de la Târnovo a fost ocupat de descendenții direcți ai primilor. Seria acestora este deschisă de țarul Boril Asan (1207-1218). Domnia sa prezintă numeroase aspecte controversate – descendența suveranului vlaho-bulgar, ascensiunea sa la tron, descendența opozanților săi interni etc. – consecință a precarității, obscurității și contradicțiilor cuprinse în conținutul informațiilor transmise de sursele de care dispunem. O literatură de specialitate extrem de sumară consacrată domniei lui Boril întărește această situație.

Descendența lui Boril. Un prim aspect controversat al domniei lui Boril Asan îl reprezintă descendența sa. Informațiile de care dispunem sunt unanime în a-l arăta pe Boril ca fiind nepotul țarului defunct, respectiv un membru al familiei domnitoare a Asăneștilor³. Precaritatea acestor informații nu permite însă elucidarea acestei probleme, ci doar, cel mult, formularea unor ipoteze în legătură cu ea.

Despre viața și activitatea lui Boril nu dispunem în prezent de nicio informație până în momentul ocupării tronului Țaratului Vlaho-Bulgar. În pofida tăcerii surselor, unii istorici mai îndepărtați sau mai apropiați de zilele noastre îi

¹ Informațiile referitoare la moartea lui Ioniță Asan sunt contradictorii: unele consideră că decesul său a fost unul datorat unor cauze naturale, altele susțin că țarul vlaho-bulgar a fost asasinat de căpetenia cumană Manastras. Cf. SONGEON 1913, p. 247-248, care atribuie responsabilitatea inițiativei asasinatului soției cumane a lui Ioniță, iar îndeplinirea acestuia lui Manastras: „Soția sa, o cumână, puse un comandant din neamul său, Manastras, să îl asasineze (Sa femme, une Koumane, poussa un voïvode de sa race, Manastras, à l’assasiner)”.

² BREZEANU 2007, p. 290.

³ CLARI 2005, p. 172, § 116; VALENCIENNES 1882, II, 506; ACROPOLITAE 1836, p. 26; FHDR, III, p. 438-439/Th. Skutariotes; EPHRAEMIUS 1840, p. 316.

atribuie lui Boril un rol decisiv în organizarea prezumtivului complot împotriva unchiului său, Ioniță Asan⁴. Care sunt temeiurile documentare pe care își fundamentează opiniile autorii respectivi nu ne spun.

Din punctul nostru de vedere, absența știrilor referitoare la viața și activitatea viitorului țar în timpul domniilor suveranilor precedenți sau, cel puțin, în timpul celei a lui Ioniță Asan, căruia i-a succedat, pot conduce la concluzia că până în toamna anului 2007 el nu a jucat niciun rol politic marcant. Factorii care au determinat această stare de lucruri scapă însă posibilității noastre de cunoaștere la actualul nivel al cercetării problemei.

Revenind la descendența lui Boril, precarele știri pe care le deținem cu privire la acest aspect ne oferă o serie de informații controversate. Ele pot fi împărțite în trei grupe: cele care îl arată pe Boril ca fiind nepotul pe linie maternă al lui Ioniță Asan; cele care susțin că Boril era nepot pe linie paternă al lui Ioniță Asan; cele care îi arată doar calitatea de nepot al lui Ioniță Asan, a lui Boril, fără a-i preciza descendența.

În prima grupă intră cronicarii bizantini din a doua jumătate a secolului al XIII-lea, Georgios Akropolites și Theodoros Skutariotes, care preia informațiile primului. Ambii afirmă că Boril era „*fiul surorii*” lui Ioniță Asan⁵. Descendența pe linie maternă a lui Boril a fost, în general, acceptată de majoritatea istoricilor moderni și contemporani⁶.

În a doua grupă intră cronicarul francez Robert de Clari, participant la cea de-a patra Cruciadă și, deci, contemporan personalităților și evenimentelor aflate în discuție, și cronicarul bizantin Ephraemius (secolele XIII-XIV). Primul susține că Boril, numit de el *Burus*, era „*un nepot de frate al lui Ioan (Ioniță Asan, n.n.)*”⁷. Cel de-al doilea, care-și redactează cronica sa versificată la începutul secolului al XIV-lea, afirmă, la rândul său, că noul țar de la Târnovo era „*un nepot de frate*” al lui Ioniță⁸. Descendența pe linie paternă a lui Boril a găsit de asemenea adepți în rândul unor istorici⁹.

În sfârșit în cea de-a treia grupă îl reținem pe Henri de Valenciennes. Acesta susține doar că Ioniță Asan era „*unchiul lui Boril*”, numit de el *Burille*¹⁰.

Analizând informațiile privind descendența lui Boril suntem în măsură să facem câteva precizări. În primul rând, dacă acesta ar fi fost nepotul de soră al defunctului țar, lucrurile ar fi cât se poate de limpezi, dar știrile care susțin

⁴ Cf. SONGEON 1913, p. 248, care referindu-se la condițiile în care s-a produs asasinarea lui Ioniță Asan, îl consideră pe Boril „*l'un des complices du crime*”; cf. MADGEARU 2001, p. 106, care face referire la uciderea lui Ioniță Asan de către „*complotiștii conduși de nepotul său, Borilă*”; cf. FINE 1994, p. 91, care consideră că asasinarea lui Ioniță Asan este continuarea răscoalei împotriva sa din 1206, reprimată de țar, și că Boril a avut un rol activ în ambele evenimente; cf. NOBLE 2007, p. 72, nu exclude implicarea lui Boril în asasinarea lui Ioniță Asan.

⁵ ACROPOLITAE 1836, p. 26; FHDR, III, p. 438-439/Th. Skutariotes.

⁶ Du CANGE 1826, p. 102; JIRICEK 1876, p. 268; VÁSÁRY 2005, p. 57; WOLFF 2005, p. 205.

⁷ CLARI 2005, p. 172, § 116.

⁸ EPHRAEMIUS 1840, p. 316.

⁹ PECICAN, 2006, p. 57.

¹⁰ VALENCIENNES 1882, II, 506.

descendența lui pe linie paternă, unele contemporane, complică situația.

Într-un studiu de dată recentă, istoricul Ovidiu Pecican conchidea că după tragicul eveniment din 8 octombrie 1207, „nu a fost, prin urmare, așezat în scaunul unuia dintre fiii lui Ioniță, ci fiul mai mare al unuia dintre frații lui care domniseră înainte de 1197 Petru (numit până la încoronare Teodor) și Asan”¹¹. Al cărui descendent dintre cei doi frați a fost Boril, autorul nu încearcă să elucideze. Nu mai puțin contrariantă este introducerea în discuție a existenței unor prezumtivi fii ai lui Ioniță Asan, mai ales că despre eventualii descendenți ai acestuia nu deținem nicio informație certă sau directă. Existența unor „fii minori” ai lui Ioniță Asan este admisă, fără nicio explicație, și de istoricul Warren Treadgold¹².

În ceea ce ne privește, plecând de la premisa că informațiile transmise de Robert de Clari și Ephraemius sunt veridice, credem că putem propune câteva clarificări, bazate pe o serie de fapte certe. Primul dintre acestea este unanimitatea surselor privind calitatea sa de nepot al lui Ioniță Asan. Al doilea element este oferit de informațiile transmise de surse privind descendenții lui Asan, primul țar vlaho-bulgar, care sunt de asemenea unanime în a susține că fostul suveran a avut doar doi fii: Ioan, viitorul țar Ioan Asan II (1218-1241), și Alexandru. În contextul arătat trebuie să excludem și calitatea lui Boril de nepot de soră al lui Ioniță Asan. Pe baza acestor constatări, suntem în măsură să conchidem că, dacă știrile transmise de Robert de Clari și Ephraemius sunt reale, singura ipoteză plauzibilă este aceea că Boril a fost fiul fostului țar Petru (1196-1197).

Revenind la știrile care susțin că Boril a fost nepotul de soră al lui Ioniță Asan, plecând și în acest caz de la posibilitatea ca ele să fie veridice, propunem o a doua ipoteză privind descendența sa. Informațiile pe care ne bazăm în demersul nostru provin din corespondența dintre Ioniță Asan și papa Innocentius III, cu privire la solicitările adresate de țarul vlaho-bulgar pontifului roman spre a-i fi recunoscut titlul imperial și ridicarea Bisericii Vlaho-Bulgare la rang de patriarhie, în schimbul punerii acesteia sub obediența ecleziastică a Bisericii Romei.

Studierea corespondenței dintre Târnovo și Roma dintre 1199 și 1204 ne relevă câteva aspecte interesante, anume că din partea Târnovei tratativele au fost purtate de țar în, primul rând, secondat de mitropolitul Vasile, că din când în când s-au implicat în ele și ceilalți înalți ierarhi ai Bisericii Vlaho-Bulgare și, fapt demn de remarcat și esențial pentru demonstrația noastră, că singurul demnitar laic care a participat la un moment dat la ele a fost principele Bellota sau Balotă. La mijlocul anului 1202, acesta îi scria suveranului pontif solicitându-i binecuvântarea pentru el și familia sa, precum și primirea în sânul Bisericii Romane¹³.

Cine a fost acest principe Bellota și ce poziție va fi deținut el în ierarhia curții vlaho-bulgare este dificil de precizat cu exactitate, pe baza informațiilor de care dispunem, fapt pentru care și opiniile exprimate de specialiști sunt diferite. Spre exemplu, Achille Luchaire, a văzut în el „un mare senior al țării”¹⁴. Istoricul bulgar

¹¹ PECICAN 2006, p. 57.

¹² TREADGOLD 2004, p. 139.

¹³ HURMUZAKI 1887, p. 5, doc. VI; MĂLINAȘ 2001, p. 120.

¹⁴ LUCHAIRE 1908, p. 98.

Ivan Dujcev îl consideră ca fiind, foarte probabil, chiar viitorul țar Boril, succesorul lui Ioniță Asan, iar Aloisiu L. Tăutu l-a identificat cu un „*rege*”, un „*prinț*” sau un „*mare voievod*”, care ar fi rezidat, fie în regiunea Sirmium, fie în Banatul Timișan sau în cel de Severin¹⁵.

Din viața și activitatea acestui principe vlaho-bulgar cunoaștem doar acele aspecte evidențiate de corespondența cu Innocentius III. Deosebit de important este din punctul nostru de vedere faptul, relevat de aceeași corespondență cu pontiful roman, că principele Bellota a avut mai mulți fii¹⁶.

Într-un studiu de dată recentă, afirmam că, în ceea ce ne privește, vedem în acest principe Bellota sau Baltă un colaborator apropiat al lui Ioniță Asan, un înalt personaj al curții de la Târnovo, „*foarte probabil un membru al familiei domnitoare, poate chiar asociatul său la domnie*”¹⁷. Ducând mai departe raționamentul, bazându-ne pe autoritatea de care se bucura acest principe la curtea vlaho-bulgară, considerăm ca foarte plauzibilă calitatea sa de asociat la domnie al lui Ioniță Asan. Ea se înscria în tradiția politică impusă de întemeietorii Țaratului Vlaho-Bulgar: Asan și l-a asociat pe fratele său Petru, iar acesta la rândul său, în momentul în care a rămas singur suveran, pe Ioniță. Considerăm deci că nu poate fi exclusă în totalitate posibilitatea ca și Ioniță Asan să fi perpetuat respectivul artificiu de guvernare. Dacă avem în vedere lungile lui absențe de la Târnovo, în timpul numeroaselor sale campanii militare – uneori chiar câte două pe an –, posibilitatea numirii unui asociat la tron devine cât se poate de plauzibilă. Întrucât însă cea mai apropiată persoană în viață era sora sa, credem că nu putem exclude faptul, foarte posibil de altfel, ca soțul acesteia să fi fost asociatul său la domnie, probabil una și aceeași persoană cu principele Bellota, caz în care acesta ar fi fost și tatăl viitorului țar Boril. Dacă raționamentul nostru se dovedește veridic, atunci, fără îndoială, poziția sa în cadrul curții de la Târnovo ar fi putut constitui temeiul ascensiunii fiului său la tron.

Ascensiunea la tron. Modul în care a ocupat Boril tronul de la Târnovo, rămâne de asemenea un aspect obscur al debutului domniei sale. Sursele de care dispunem afirmă direct, sau lasă doar să se înțeleagă indirect, că acest fapt s-a produs prin uzurpare, în condițiile morții neașteptate a lui Ioniță Asan¹⁸. Calitatea de uzurpator al puterii de la Târnovo a lui Boril a fost acceptată și de numeroși specialiști moderni și contemporani, unii dintre ei considerându-l chiar instigator sau părtaș la o presupusă asasinare a unchiului său¹⁹.

Precaritatea informațiilor a determinat o varietate de opinii ale specialiștilor cu privire la modul în care s-a produs succesiunea la tron în condițiile morții lui Ioniță Asan. Spre exemplu, istoricul francez Guérin Songeon îl considera pe

¹⁵ Pentru discuțiile privind aceste identificări ale principelui Bellota, vezi MĂLINAȘ 2001, p. 120-121.

¹⁶ HURMUZAKI 1887, p. 7-8, doc. VI-VII.

¹⁷ MĂRCULEȚ 2008, p. 26.

¹⁸ VALENCIENNES 1882, II, 506; ACROPOLITAE, p. 26; FHDR, III, p. 438-439/Th. Skutariotes; EPHRAEMIUS 1840, p. 316.

¹⁹ Du CANGE 1826, p. 115; JIRICEK 1876, p. 243; SONGEON 1913, p. 248; LEVIN 1989, p. 155; FINE 1994, p. 91; VÁSÁRY 2005, p. 57; NOBLE 2007, p. 72.

Boril, „*unul din complicii la crimă*”, respectiv la asasinarea lui Ioaniță Asan, care după ce urcă „*pe tronul însângerat al lui Kaloian, lansă toată suita zbirilor săi pe urmele moștenitorilor prezumtivi*”²⁰. Florin Curta considera că la moartea lui Ioniță, s-a declanșat un violent conflict între partizanii lui Ioan Asan și cei ai lui Boril, din care tabăra ultimului a ieșit învingătoare²¹. O opinie similară exprimă și istoricul bulgar Plamen Pavlov, care conchidea recent că Boril a ocupat tronul de la Târnovo numai „*după puternice frământări interne*”²². Cum s-au manifestat aceste frământări interne, specialistul bulgar nu precizează însă.

La concluzii identice ajunge și istoricul român Ovidiu Pecican, care urmărind chiar să clarifice acest aspect obscur din debutul domniei lui Boril, încearcă o reconstituire a evenimentelor consumate la Târnovo în toamna anului 1207. Alegerea lui Boril ca țar, conchide el, „*nu s-a făcut fără îndoială cu ușurință, întrucât, foarte probabil, în mediile de la curte și printre «bărbații sus-puși ai Vlahiei» existau mai multe partide. Unii îi susțineau, după toate aparențele, pe adepții lui Petru, alții pe cei ai lui Asan, iar o terță partidă era alcătuită dintre fideliu lui Ioniță și ai descendenților lui direcți*”²³. Totodată, își continuă el raționamentul, „*situația era complicată și de trezirea la viața politică – tot mai pronunțată în ultimele două decenii – a frunțașilor bulgari, deținătorii privilegiați ai tradiției primului țarat și ai ideii continuității noii construcții statale în raport cu acesta. În plus, nu trebuie uitat că și cumanii dețineau, la rândul lor, o pondere însemnată în luarea deciziilor politice din cadrul țaratului, ca principalii aliați militari și forță redutabilă de acțiune*”²⁴.

Reconstituirea evenimentelor politice de la Târnovo, care au condus la ascensiunea lui Boril la tron, realizată de istoricul amintit, interesantă și incitantă totodată, rămâne însă una pur ipotetică, întrucât până în prezent nu dispunem de nicio sursă care să-i confirme valabilitatea, iar informațiile avute la dispoziție nu permit o asemenea interpretare decât denaturându-le până la extrem conținutul. Certă rămâne doar uzurparea puterii de către Boril, fără îndoială, susținut de o grupare din rândul boierimii vlaho-bulgare²⁵. Aceste surse susțin, în schimb, că pentru a-și legitima ascensiunea la tron, Boril s-a căsătorit cu văduva de origine cumană a defunctului său unchi²⁶. Considerăm de asemenea cât se poate de plauzibilă opiniile istoricilor, conform cărora căsătoria cu prințesa cumană, fosta soție a lui Ioniță Asan a fost una dictată de interese politico-militare: obținerea colaborării militare a cumanilor nord-dunăreni²⁷.

Opozanții și pretendenții la tron. Pe plan intern, debutul domniei lui Boril stă sub incidența unor violente lupte intestinale, rezultat, indiscutabil al modului în care acesta urcaseră pe tronul Țaratului Vlaho-Bulgar, revendicat și de alți pretendenți. Identificarea moștenitorului legitim care a fost deposedat de acesta

²⁰ SONGEON 1913, p. 248.

²¹ CURTA 2006, p. 384.

²² PAVLOV 2002, p. 48.

²³ PECICAN 2006, p. 57.

²⁴ *Ibidem*, p. 58.

²⁵ DVORNIK 2001, p. 86.

²⁶ ACROPOLITAE 1836, p. 26; FHDR, III, p. 438-439/Th. Skutariotes; EPHRAEMIUS 1840, p. 316.

²⁷ LEVIN 1989, p. 155; FINE 1994, p. 92.

de dreptul său de moștenire reprezintă un alt aspect controversat al debutului domniei lui Boril. Această problemă este indiscutabil consecința informațiilor contradictorii transmise de diversele surse.

Astfel, sursele bizantine sunt unanime în a susține că moștenitorul legitim deposedat de către Boril de dreptul său a fost vărul său primar Ioan, fiul fostului țar Asan, viitorul țar Ioan Asan II. Acesta s-a văzut silit, ca împreună cu fratele său Alexandru, să se refugieze în statul kievean²⁸.

Calitatea de moștenitor legitim a lui Ioan Asan susținută de sursele bizantine este confirmată, în opinia noastră, și de faptul că el nu a părăsit Târnovo după moartea tatălui său în timpul domniilor unchilor săi, cea a lui Petru, de circa un an, și, mai ales, în timpul celei de un deceniu a lui Ioniță Asan. Rămânerea sa la Târnovo în timpul lui Ioniță Asan și recunoașterea sa ca succesor de către acesta, este indiscutabil consecința faptului că suveranul vlaho-bulgar nu avea descendenți pe linie bărbătească.

Îndepărtarea lui Ioan Asan în 1207 nu i-a asigurat lui Boril liniștea internă. Curând după ocuparea tronului, și îndepărtarea lui Ioan Asan, noul suveran de la Târnovo s-a văzut confruntat cu opoziția altor doi membri ai familiei domnitoare: prinții Strez și Slav sau Alexios Slav.

Strez, frate sau văr al lui Boril, descendența sa rămâne încă neelucidată, s-a numărat printre primii opozanți ai noului țar²⁹. Încă din 1207 sau 1208, el se refugiază la curtea marelui jupan al Raškiei, Ștefan Nemanja II, căruia i se recunoaște vasal. Cu concursul acestuia ocupă în 1208 întinse regiuni aparținând Țaratului Vlaho-Bulgar din Macedonia, situate în valea râului Axios (Vardar), punând bazele unei stăpâniri proprii cu reședința la Prosek³⁰.

Cu sprijinul militar al protectorului său, Strez își impune controlul deplin și asupra regiunii orașului Berroe (Veroia/Veria) și extinde limitele stăpânirilor sale până la Skopje, în nord, râul Strymon (Struma), în est și până la Pelagonia (Bitola), în vest. O primă tentativă a lui Boril de a elimina secesiunea lui Strez din Macedonia, a fost anihilată de forțele reunite ale lui Strez și Ștefan Nemanja³¹. În 1209, în urma unui nou atac al lui Boril în Macedonia, Strez cade la înțelegeră cu acesta, îi acceptă alianța, primind în schimb titlul de *sebastocrator* și recunoașterea stăpânirii autonome asupra posesiunilor sale. În urma acestor aranjamente politice, potentatul vlaho-bulgar va rămâne un colaborator fidel al țarului de la Târnovo, până la moartea sa, survenită în 1214, în timpul campaniei împotriva Raškiei. După 1214, soarta fostelor sale stăpâniri devine obscură³².

Cine a fost acest aristocrat vlaho-bulgar, Strez? Așa cum am văzut, unii specialiști îl consideră frate, alții văr cu Boril. Descendența sa continuă să rămână și în prezent una obscură.

În ceea ce ne privește, ne permitem să propunem o nouă ipoteză. Ea are ca

²⁸ ACROPOLITAE 1836, p. 26; FHDR, III, p. 438-439/Th. Skutariotes; EPHRAEMIUS 1840, p. 316; cf. CURTA 2006, p. 384, care susține că Ioan Asan s-a refugiat întâi la cumani, iar după căsătoria lui Boril cu văduva lui Ioniță Asan, s-a refugiat în Galiția.

²⁹ FINE 1994, p. 93.

³⁰ *Ibidem*, p. 94-96; WOLFF 2005, p. 205; CURTA 2006, p. 385-386.

³¹ *Ibidem*, p. 96.

³² EPHRAEMIUS 1840, p. 324.

punct de plecare faptul că centrul stăpânirilor lui Strez și baza puterii sale s-au ancorat în teritoriile Macedoniei dintre Axios și Strymon, respectiv exact în regiunile unde cu numai câțiva ani înainte funcționase o altă Vlahie autonomă. Să fie acest lucru o simplă coincidență?

În scopul formulării ipotezei noastre se impune să reluăm succint contextul și condițiile în care s-a constituit respectiva Vlahie din Macedonia. Prezentând evenimentele de la începutul răscoalei antibizantine a vlahilor și bulgarilor conduși de Patru și Asan, cronicarul bizantin Niketas Choniates ne informează că aceștia au avut de înfruntat și opoziția unui fruntaș vlah din Macedonia, Dobromir Chrysos, intrat în slujba Bizanțului. „*Acest Chrysos – relatează Choniates – era vlah după neam [...] și nu se înțelesese cu Petru și Asan când ei s-au răsculat împotriva romeilor (bizantinilor, n.n.), ba chiar ridicase armele împotriva lor, împreună cu cei cinci sute de oameni din același neam cu el pe care-i avea și devenise un aliat al romeilor. Nu mult după aceea, surprins că înclină către cei de un neam cu el, înaintând mereu [pe acest drum] și năzuind să dobândească pentru sine o putere [autonomă], e aruncat în închisoare. Apoi fu eliberat și trimis să păzească Strumitza; dar a înșelat speranțele împăratului care l-a trimis acolo și și-a pus în gând să fie și el pentru romeii din vecinătate o pacoste nerușinată*”³³.

Nu insistăm asupra derulării evenimentelor din această epocă întrucât am făcut acest lucru, în detaliu, cu alte prilejuri³⁴. Precizăm doar faptul că la capătul unor acțiuni împotriva Bizanțului, Dobromir Chrysos pune bazele unei formațiuni politice proprii, având reședința la Prosakos (Prosek), ce va ființa între *ante* 1197 și primăvara anului 1202. În perioada de maximă afirmare politică și militară, formațiunea politică întemeiată de Dobromir Chrysos se va întinde din valea Strymonului până în cea a Piniosului, unde sub controlul său intrau, cu certitudine, orașul Stanos (Kallambaca), pe cursul superior al râului, și, probabil, orașul Larissa, pe cel inferior. Sub autoritatea fruntașului vlah intrau astfel, întinse teritorii din Macedonia și din nord-estul Greciei, respectiv, Thessalia³⁵.

Revenind la conflictul dintre Strez și Boril, constatăm că opozantul țarului de la Târnovo dintre 1207/1208-1209, își va stabili reședința tocmai la Prosek, ca și Dobromir Chrysos altădată, și că la fel ca înaintașul său el își va exercita autoritatea tocmai asupra teritoriilor care constituiseră nucleul *Vlahiei macedoneano-thessaliene*, întemeiate de acesta, cu numai un deceniu în urmă. Aceste coincidențe „suspecte” ne determină să ne punem întrebarea dacă nu cumva Strez va fi fost un descendent al lui Dobromir Chrysos? Pe baza informațiilor de care dispunem în prezent, un răspuns categoric la această întrebare nu poate fi formulat. Cu titlu de ipoteză, considerăm însă că unul afirmativ nu poate fi totalmente exclus.

Referitor la Alexios Slav, numit de el *Esclas*, Henri de Valenciennes susține că era nepotul lui Ioniță Asan și moștenitorul său legitim, căruia Boril „*îi luase țara sa prin trădare*”³⁶. Același cronicar ne informează că, încă de la începutul anului 1208,

³³ CHONIATAE 1835, p. 643-644.

³⁴ MĂRCULEȚ 2001, p. 62-66; MĂRCULEȚ 2006a, p. 59-60.

³⁵ CHONIATAE 1835, p. 643-644, 665-673, 707-709. Pentru discuții asupra acestor aspecte, vezi MĂRCULEȚ 2001, p. 62-66; MĂRCULEȚ 2006a, p. 59-60.

³⁶ VALENCIENNES 1882, II, 505; IX, 545.

principele Slav își disputa domnia cu Boril, inclusiv militar³⁷.

Despre Slav sau Alexios Slav se cunoaște că a scos de sub autoritatea lui Boril un însemnat teritoriu de la sud de Philippopolis (Plovdiv), în zona Munților Rhodopi. Acesta va pune bazele unei stăpâniri proprii, cu reședința la Melnik și va stabili legături cu împăratul latin de Constantinopol, Henric I³⁸.

Cine este acest principe vlaho-bulgar, *Esclas-Slav* sau Alexios Slav? Precaritatea și obscuritatea informațiilor referitoare la el din surse existente i-au determinat pe specialiștii care au abordat această problemă să-i ofere răspunsuri diferite. În 1828, J.A. Bouchon considera că acesta este unul dintre fiii fostului țar Asan, fie Ioan, fie Alexandru³⁹. Unii specialiști care s-au ocupat de acest aspect au văzut în el, la fel ca și Henri de Valenciennes, un nepot al țarului defunct, alții un aristocrat vlaho-bulgar⁴⁰.

Interesantă este din acest punct de vedere, opinia lui C. Jiricek care, într-un arbore genealogic a familiei Asăneștilor, îl identifică pe Slav cu fiul unui frate al cărui nume nu-l cunoaștem al lui Petru, Asan și Ioniță⁴¹. Existența acestui frate al primilor Asănești, rămâne doar o speculație interesantă, ea nefiind confirmată de niciuna din sursele cunoscute până în prezent.

În ceea ce ne privește, considerăm că fiii lui Asan, Ioan și Alexandru, ies din discuție. Ne bazăm această concluzie pe informațiile cuprinse în sursele bizantine. Georgios Akropolites, spre exemplu, relatează că în momentul ocupării tronului de către Boril, Ioan „*era încă nevârștnic*”⁴². Informații similare ne oferă Theodoros Skutariotes care afirmă că în momentul morții lui Ioniță Asan și al uzurpării lui Boril, Ioan „*nu era încă [nici măcar] un adolescent*”⁴³. La rândul său, Ephraemius susține că la data consumării evenimentelor din octombrie 1207, fiul lui Asan era „*tânăr de tot*”⁴⁴. Foarte probabil, cel de-al doilea fiu al lui Asan, Alexandru, era și mai tânăr decât fratele său. În aceste condiții, este aproape imposibil de crezut că vreunul dintre cei doi prinți să fi putut coagula în jurul său o opoziție puternică și, cu atât mai puțin, să organizeze și să conducă în primăvara anului 1208 vreo acțiune militară împotriva lui Boril. Concluzia noastră este confirmată de altfel de sursele existente. Astfel, Georgios Akropolites ne informează că după ce s-a refugiat la ruși, Ioan „*a rămas acolo destulă vreme*”⁴⁵, iar Theodoros Skutariotes, relatează că prințul vlah „*a petrecut acolo destulă vreme*”⁴⁶.

Pe baza informațiilor deținute și a constatărilor făcute, conchidem că singura ipoteză posibilă privind descendența acestui principe, *Esclas-Slav* este, în opinia noastră, aceea că prințul vlaho-bulgar era un fiu al lui Petru. Precizăm faptul că

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ FINE 1994, p. 93; CURTA 2006, p. 385; WOLFF 2005, p. 205.

³⁹ BOUCHON 1828, p. 197, n. 1.

⁴⁰ Cf. FINE 1994, p. 93; cf. PECICAN 2002, p. 208; cf. PECICAN 2006, p. 59; cf. VÁSÁRY 2005, p. 58; cf. CURTA 2006, p. 385; cf. WOLFF 2005, p. 205; cf. NOBLE 2007, p. 72.

⁴¹ JIRICEK 1876, p. 268.

⁴² ACROPOLITAE 1836, p. 26.

⁴³ FHDR, III, p. 438-439/Th. Skutariotes.

⁴⁴ EPHRAEMIUS 1840, p. 316.

⁴⁵ ACROPOLITAE 1836, p. 35-36.

⁴⁶ FHDR, III, p. 438-439/Th. Skutariotes.

ipoteza noastră este plauzibilă numai dacă Boril însuși este nepotul pe linie maternă al primilor trei țari vlaho-bulgari.

O a doua ipoteză pe care o propunem are la bază situația politico-juridică a regiunilor stăpânite în perioada anterioară epocii în discuție. Asupra acestei situații sursele bizantine ne-au transmis o serie de știri, care considerăm noi permit această abordare.

Cronicarul bizantin Niketas Choniates, ne informează că în anul 1196 țarul Asan era asasinat de vărul său Ivanco, pe care dorea să-l pedepsească pentru că trăia de mai multă vreme în concubinaj cu cumnata sa, sora țarinei⁴⁷, și că după asasinat acesta va încerca fără succes să preia puterea la Târnovo, cu concursul Bizanțului, dar eșuează în tentativa sa în urma intervenției decisive a lui Petru. Refugiat la Constantinopol, Ivanco, care își ia numele de Alexios, după cel al împăratului Alexios III Angelos (1195-1203), este căsătorit cu o nepoată a basileului, Theodora, și numit comandant al themei Philippopolis. Răzvrătit împotriva Bizanțului, aliat cu vărul său Ioniță Asan, țarul de la Târnovo, cu care se împăcase, Alexios-Ivanco pune bazele unei formațiuni politice autonome proprii în regiunea Munților Rhodopi⁴⁸.

Succesele inițiale împotriva Imperiului Bizantin, i-au permis lui Alexios-Ivanco să extindă teritoriile formațiunii sale politice. Așa cum am arătat cu alte prilejuri, considerăm că hotarele sale, imprecis delimitate, urmau, în opinia noastră, cursul superior al Hebrosului (Marița) de la vest de Philippopolis și râul Nestos (Mesta), la apus, pantele meridionale și răsăritene ale Munților Rhodopi, la sud, est și nord, și din nou râul Hebros la nord-est, atingând litoralul Mării Egee în zona orașului Abdera⁴⁹. Formațiunea politică întemeiată de Alexios-Ivanco va avea însă o existență efemeră. În vara anului 1200 fruntașul vlah este capturat de bizantini, iar stăpânirile sale reîncorporate imperiului⁵⁰.

Coroborând informațiile transmise de Niketas Choniates despre Alexios-Ivanco, cu cele referitoare la Alexios Slav constatăm, și în acest caz, o serie de coincidențe „suspecte”: aceeași arie geografică ocupată de formațiunile lor; numele Alexios, comun; înrudirea cu Asăneștii de la Târnovo. În baza acestor constatări ne punem întrebarea dacă nu cumva Alexios Slav va fi fost fiul lui Alexios-Ivanco, rezultat din lunga relație cu cumnata lui Asan? O asemenea descendență confirmă și ea calitatea de văr al lui Boril, avută de Alexios Slav, dar o exclude pe cea de nepot de frate a lui Ioniță Asan, căruia nu îi putea fi decât nepot de văr.

În ceea ce îl privește pe Slav, Henri de Valenciennes ne informează că în toamna anului 1208 el i-a recunoscut suzeranitatea împăratului Henric I de Constantinopol. Tot acum fruntașul vlah s-a căsătorit cu fiica împăratului latin⁵¹. Cine este aceasta este dificil de precizat. Întrucât din căsătoria lui Henric I cu Agnes de Monferrat, contractată în februarie 1207 nu putea rezulta o fiică de vârsta măritişului în 1208, credem că aceasta era, fie fiica împăratului dintr-o

⁴⁷ Pentru discuțiile asupra asasinării lui Asan, vezi MĂRCULEȚ, 2006b, p. 14-16.

⁴⁸ CHONIATAE 1835, p. 618-624, 675-681, 685-687.

⁴⁹ MĂRCULEȚ 2001, p. 73; MĂRCULEȚ 2006a, p. 63.

⁵⁰ CHONIATAE 1836, p. 686-687.

⁵¹ VALENCIENNES 1882, XI, 555-558.

căsătorie anterioară, fie o fiică nelegitimă a acestuia. Foarte probabil, cu acest prilej, împăratul latin i-a acordat lui Alexios Slav titlul de despot⁵².

Alexios Slav va juca un rol important în anihilarea acțiunilor militare întreprinse de Boril. Așa s-a întâmplat în aprilie 1211 când țarul de la Târnovo atacă teritoriile Regatului Latin de Thessalonik. Forțele reunite ale lui Eustace, fratele împăratului, și cele ale lui Alexios Slav contribuie la anihilarea agresiunii⁵³.

În 1212 sau 1213 era încheiată pacea între Boril și Henric, cei doi devenind aliați. În aceste condiții, Alexios Slav se orientează spre alianța cu Principatul Epirului. Alianța este întărită prin căsătoria frunțașului vlah, cu nepoata lui Theodoros, succesorul desemnat al lui Mihail I Angelos⁵⁴. Formațiunea politică condusă de Alexios Slav se va menține până în 1230, când teritoriile sale vor fi reincluse de Ioan Asan II în hotarele Țaratului Vlaho-Bulgar⁵⁵.

*

Câțiva ani mai târziu își va face reintrarea pe scena politică a Țaratului Vlaho-Bulgar, Ioan Asan. Acesta își va revendica, inclusiv prin forța armelor, dreptul la tronul de la Târnovo, în calitatea sa de moștenitor legitim declarat al lui Ioniță Asan.

Aceiași cronicari bizantini ne informează că Ioan Asan a rămas în Rusia o mai lungă perioadă de timp, până la a-și revendica tronul. Spre exemplu, Georgios Akropolites ne informează că atunci „când amintitul Boril a început să domnească ca împărat peste bulgari, Ioan, fiul lui Asan, fugind se duse în țara rușilor și, după ce a rămas acolo destulă vreme, strângând în jurul său mai mulți ruși din popor, pretinde moștenirea părintească. Și se luptă cu Boril și-l învinge și ajunge stăpân peste o parte deloc mică de țară. Iar Boril intră în Târnovo și vreme de șapte ani întărindu-se în lăuntru orașului e asediat. Tovarășii săi, istoviți, trec de partea lui Ioan Asan. Iar Boril fugind, e prins și orbit de Ioan. Și astfel, Ioan ajunge stăpânul întregii țări a bulgarilor”⁵⁶. Preluându-l pe Akropolites, Theodoros Skutariotes, ne oferă o știre aproape identică⁵⁷. La rândul său, Ephraemius consemnează în cronica sa că „acest Asan era fiul lui Asan cel ce fusese conducătorul bulgarilor mai înainte vreme. După ce i-a murit părintele și Boril a ocupat stăpânirea bulgarilor [...], el s-a refugiat la sciții (cumanii, n.n.) de lângă Istru. Apoi, luând oaste de sciți și de ruși a pornit împotriva stăpânitorului Boril și și-a cerut înapoi moștenirea părintească și ciocnindu-se în luptă cu acela l-a izgonit și prinzându-l îl orbește și ajunge stăpânitor al bulgarilor”⁵⁸.

Analizând informațiile respective identificăm câteva aspecte interesante. În primul rând, informațiile transmise de cronicarii bizantini conduc la constatarea că ocuparea tronului de către Ioan Asan s-a realizat în etape succesive. Acțiunea sa a debutat, foarte probabil, prin 1211 și s-a prelungit până în 1218. Numai așa se explică, după părerea noastră, cei șapte ani de asediere a lui Boril la care face referire Georgios Akropolites, care în opinia lui Konstantin Jiricek, ar trebui

⁵² JIRICEK 1876, p. 244; VÁSÁRY 2005, p. 58.

⁵³ NOBLE 2007, p. 75.

⁵⁴ FINE 1994, p. 102.

⁵⁵ JIRICEK 1876, p. 251.

⁵⁶ ACROPOLITAE 1836, p. 35-36.

⁵⁷ FHDR, III, p. 438-439/Th. Skutariotes.

⁵⁸ EPHRAEMIUS 1840, p. 324.

reduși la șapte luni⁵⁹.

Pe baza informațiilor prezentate, considerăm că într-o primă etapă, Ioan Asan, susținut de forțe cumane și rusești, și-a impus autoritatea asupra unei însemnate părți a Țaratului Vlaho-Bulgar. Pozițiile câștigate, consolidate treptate prin câștigarea de noi aderenți, i-au permis să exercite apoi o permanentă presiune asupra țarului de la Târnovo.

Concomitent, prin 1211-1213, Boril se confruntă cu o puternică revoltă în zona Vidinului, opozanții săi reușind să scoată cetatea dunăreană de sub autoritatea sa. Din această situație dificilă, suveranul vlaho-bulgar va fi scos de aliatul său, regele Ungariei, Andrei II, cu care încheiase pacea, întărită prin cedarea zonei Belgrad-Branicevo și prin hotărârea căsătoriei unei fiice a țarului vlaho-bulgar cu fiul suveranului maghiar, prințul Bela, viitorul rege Bela IV (1235-1270)⁶⁰.

Desfășurarea evenimentelor se află redată succint într-o diplomă a lui Bela IV din 23 iunie 1250 în care se arată: *„Așadar, când Asan Burul, răposatul țar al bulgarilor, din încredere prietenească ceruse ajutor de la tatăl nostru de strălucită amintire împotriva necredincioșilor săi de la Vidin, regele, numindu-l pe comitele Ioachim cap al oștirii, l-a trimis în ajutorul lui, iar el, [comitele] Ioachim, și-a adunat sași, români, secui și pecenegi. Și când a ajuns la râul Obozt, trei căpetenii din Cumania ieșindu-i înainte, au dat lupta cu ei, dintre care doi au fost uciși în acea luptă, iar pe al treilea, cu numele de Karaz, a fost trimis de comitele Ioachim legat la rege. Sosind apoi la cetatea Vidin și purtându-se cu bărbăție și vrednicie, a întărit în luptă oștirea supusă conducerii sale, astfel că a ars două porți ale cetății și apoi, după ce a dat o luptă grea, iar calul pe care călărea a fost ucis sub el, și el însuși, foarte greu rănit, abia a scăpat cu viață, oastea fu păzită de Dumnezeu, dar patru rude ale sale și alți ostași ai săi fură uciși acolo de bulgari. Și totuși, puțin înainte de a se face ziuă, el înapoie, în mâinile lui Asan Burul, cetatea Vidin în deplină stăpânire”*⁶¹.

Pe baza informațiilor cuprinse în document, suntem în măsură să afirmăm că la data consumării expediției comitelui Ioachim de Sibiu în sprijinul lui Boril, împotriva adversarilor de aici ai țarului vlaho-bulgar, pacea și alianța cu Ungaria erau deja încheiate. Coroborând aceste informații cu debutul acțiunii împotriva lui Boril a lui Ioan Asan II, credem că pacea cu Ungaria poate fi data în 1212.

Analizând informațiile cuprinse în diploma lui Bela IV, unii specialiști au identificat în cei trei șefi cumani menționați liderii revoltei de la Vidin. În opinia lor, faptul s-a datorat pozițiilor deținute de cumanii stabiliți în Țaratul Vlaho-Bulgar în structurile administrative ale statului⁶².

După părerea noastră o asemenea concluzie nu se justifică. Informațiile din documentul maghiar sunt clare: căpeteniile cumane amintite au încercat să oprească acțiunea militară a comitelui Ioachim de Sibiu, în Cumania, respectiv în teritoriile dintre Carpați și Dunăre, pe care țarii vlaho-bulgari nu le-au stăpânit niciodată. Admitem, în schimb, ca perfect veridică concluzia acelor istorici care afirmă că abandonarea de către cumanii nord-dunăreni a alianței cu Boril a fost

⁵⁹ JIRICEK 1876, p. 247, n. 33.

⁶⁰ VÁSÁRY 2005, p. 58,

⁶¹ DRH, D, I, p. 28-29, doc. 11.

⁶² CURTA 2006, p. 385-386.

rezultatul încheierii păcii dintre țarul vlaho-bulgar și împăratul latin Henric I, în 1213, prilej cu care, suveranul de la Târnovo a rupt atât alianța cu turanicii nord-dunăreni, cât și căsătoria cu soția sa de origine cumană⁶³. În schimb, susțin majoritatea surselor de care dispunem, el s-a căsătorit cu o nepoată a împăratului de la Constantinopol⁶⁴.

În ceea ce ne privește, propunem o nouă ipoteză pe care o considerăm plauzibilă. Considerăm că nu putem exclude posibilitatea ca, în contextul politic intern din cadrul Țaratului Vlaho-Bulgar, atât revoltații de la Vidin, cât și cumanii nord-dunăreni care au încercat să oprească ofensiva maghiară împotriva opozanților lui Boril din cetatea dunăreană, să fi acționat în calitate de aliați ai pretendentului Ioan Asan.

În aceeași perioadă asistăm și la o modificare radicală a politicii religioase interne a lui Boril. Ea este marcată de „ofensiva” îndreptată împotriva sectei bogomililor. La 11 februarie 1211, un sinod al Bisericii Vlaho-Bulgare întrunit la Târnovo condamnă bogomilismul. Măsurile împotriva sectei se regăsesc cuprinse în documentul adoptat, de certă factură ortodoxă, numit *Sinodikonul țarului Boril*⁶⁵.

Referindu-se la semnificația sinodului împotriva bogomililor din 1211, unii istorici ai zilelor noastre consideră că el a fost convocat de țarul de la Târnovo pentru a distra atenția locuitorilor de la gravele probleme politice și militare cu care se confrunța statul său în acel moment⁶⁶. Parțial, probabil, au dreptate. În ceea ce ne privește, concomitența sinodului împotriva bogomililor cu celelalte evenimente interne ostile țarului vlaho-bulgar prezentate – declanșarea acțiunii militare împotriva sa de către Ioan Asan II și revolta Vidinului –, ne determină să credem că acționând împotriva bogomililor, Boril a căutat să elimine un alt potențial adversar intern.

Indiscutabil, problemele interne au șubrezit pozițiile lui Boril, favorizând în schimb acțiunile pretendentului Ioan Asan. Ca urmare, într-o a doua etapă a ofensivei sale împotriva lui Boril, desfășurată prin 1217-1218, favorizat fiind și de pierderea, totală sau parțială, de către țarul de la Târnovo a principalilor săi aliați externi – împăratul Henric I murise în 1216, iar regele Ungariei, Andrei II plecase în cruciadă⁶⁷ – Ioan Asan, pe fondul defectării majorității susținătorilor lui Boril, cucerește Târnovo ocupând tronul, deschizând o nouă etapă în evoluția Țaratului Vlaho-Bulgar.

Considerații finale. La moartea lui Ioniță Asan (1207), tronul de la Târnovo a fost ocupat de nepotul său Boril. Descendența acestuia este controversată, sursele existente arătându-l, fie nepot de frate, fie nepot de soră a defunctului suveran vlaho-bulgar.

⁶³ FINE 1994, p. 101-102.

⁶⁴ BAUDOUIN D'AVESNES 1882, p. 423; *Chronique anonyme* 1828, p. 291; MOUSKES 1828, p. 347. De precizat că toate aceste trei surse îl confundă pe Boril cu Ioniță Asan; cf. Du CANGE 1826, p. 115.

⁶⁵ *Christian Dualist Heresies* 1998, p. 260-262. Pentru discuțiile asupra acestor aspecte, vezi JIRICEK 1876, p. 245; OBOLENSKY 1948, p. 118-118; OBOLENSKY, 1994, p. 276; FINE 1991, p. 175; FINE 1994, p. 100; HAMILTON 2005, p. 49-50, 58; CURTA 2006, p. 385.

⁶⁶ CURTA 2006, p. 385.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 386.

Ascensiunea lui Boril s-a produs în detrimentul moștenitorilor legitimi, în primul rând, a lui Ioan Asan, fiul fostului țar Asan. Pentru a-și legitima domnia, obținută prin uzurpare, Boril s-a căsătorit cu văduva de origine cumană a defunctului țar.

Îndepărtarea lui Ioan Asan în 1207 nu i-a asigurat lui Boril liniștea internă. Curând după ocuparea tronului, și îndepărtarea lui Ioan Asan, noul suveran de la Târnovo s-a văzut confruntat cu opoziția a doi membri ai familiei domnitoare: Strez și Slav sau Alexios Slav.

Strez, frate sau văr al lui Boril, s-a numărat printre primii opozanți ai noului țar. Încă din 1207 sau 1208, el se refugiază la curtea marelui jupan al Raškiei, Ștefan Nemanja II, căruia i se recunoaște vasal. Cu concursul acestuia ocupă în 1208 întinse regiuni aparținând Țaratului Vlaho-Bulgar din Macedonia, situate în valea râului Axios (Vardar), punând bazele unei stăpâniri proprii cu reședința la Prosek. Se va împăca cu Boril în 1209 și va rămâne aliatul acestuia până la moartea sa în 1214.

Slav sau Alexios Slav a scos de sub autoritatea lui Boril un însemnat teritoriu de la sud de Philippopolis (Plovdiv), în zona Munților Rhodopi, unde va pune bazele unei stăpâniri proprii, cu reședința la Melnik și va stabili legături cu împăratul latin de Constantinopol, Henric I. Alexios Slav i-a recunoscut suzeranitatea lui Henric I cu a cărei fiică se va căsători în toamna anului 1208. Foarte probabil, cu acest prilej, împăratul latin i-a acordat lui Alexios Slav titlul de despot. Alexios Slav va juca un rol important în anihilarea acțiunilor militare întreprinse de Boril între 1208 și 1211. În 1212 sau 1213 odată cu încheierea păcii dintre Boril și Henric I, Alexios Slav se orientează spre alianța cu Principatul Epirului. Formațiunea politică condusă de Alexios Slav se va menține până în 1230, când teritoriile sale vor fi reincluse de Ioan Asan II în hotarele Țaratului Vlaho-Bulgar.

În 1211 își va face reintrarea pe scena politică a Țaratului Vlaho-Bulgar, Ioan Asan, care își va revendica, inclusiv pe calea armelor, dreptul la tronul de la Târnovo, în calitatea sa de moștenitor legitim declarat al lui Ioniță Asan. Într-o primă etapă, Ioan Asan, susținut de forțe cumane și rusești, și-a impus autoritatea asupra unei părți însemnate a Țaratului Vlaho-Bulgar. Pozițiile câștigate, consolidate treptat prin câștigarea de noi aderenți, i-au permis să exercite apoi o permanentă presiune asupra țarului de la Târnovo. Într-o a doua etapă a ofensivei sale împotriva lui Boril, desfășurată prin 1217-1218, favorizat fiind și de pierderea, totală sau parțială, de către țarul de la Târnovo a principalilor săi aliați externi – împăratul Henric I murise în 1216, iar regele Ungariei, Andrei II plecase în cruciadă – Ioan Asan, pe fondul defectării majorității susținătorilor lui Boril, cucerește Târnovo ocupând tronul, deschizând o nouă etapă în evoluția Țaratului Vlaho-Bulgar.

BIBLIOGRAFIE

Surse

ACROPOLITAE 1836 – Georgii Acropolitae, *Annales*, recognovit Immanuel Bekkerus, Bonnae, MDCCCXXXVI.

BAUDOIN D'AVESNES 1882 – *Extrait de la compilation dite de Baudouin d'Avesnes, în Geoffroi de Ville-Hardouin, Conquête de Constantinople, avec la continuation de Henri de Valenciennes*, ed. M. Natalis de Wailly, Paris, 1882.

CHONIATAE 1835 – Nicetae Choniatae, *Historia*, ex recensione Immanuelis Bekkeri, Bonnae, MDCCCXXXV.

Christian Dualist Heresies 1998 – *Christian Dualist Heresies in the Byzantine world c.650-c.1405*, selected sources translated and annotated by Jenet Hamilton and Bernard Hamilton, Manchester University Press, 1998.

Chronique anonyme 1828 – *Chronique anonyme en dialecte ancien de Valenciennes, în Chronique de la prise de Constantinople par les Francs, écrite par Geoffroy de Ville-Hardouin, maréchal de Champagne et de Roumanie, suivie la continuation de Henri de Valenciennes, et de plusieurs autres morceaux en prose et en vers, relatifs à l'occupation de l'Empire Grec par les Français au treizième siècle*, Paris, 1828.

CLARI 2005 – Robert de Clari, *Cei care au cucerit Constantinopolul*, Cluj-Napoca, 2005.

DRH, D, I – *Documenta Romaniae Historica, D. Relații între Țările Române*, vol. I: (1222-1456), București, 1977.

EPHRAEMIUS 1840 – Ephraemii monachi, *Imperatorum et Patriarcharum recens*, interprete Angelo Maio, Bonnae, MDCCCXL.

FHDR, III – *Fontes Historiae Daco-Romanae – Izvoarele istoriei României*, vol. III, București, 1975.

HURMUZAKI 1887 – *Documente privitoare la istoria românilor culese de E. de Hurmuzaki*, vol. I, partea I, București, 1887.

MĂLINAȘ 2001 – I.M. Mălinaș, *Regeste și registre de la Constantinopol și Roma, din prima jumătate a secolului al XIII-lea, privitoare la primatul Vasile I și la împăratul Ioniță Caloian, din Târnovo, Oradea*, 2001.

MOUSKES 1828 – Philippe Mouskes, *Chronique métrique de la conquête de Constantinople par les Francs*, în *Chronique anonyme* 1828.

VALENCIENNES 1882 – Henri de Valenciennes, *Histoire de l'empereur Henri*, în Geoffroi de Ville-Hardouin, *Conquête de Constantinople*, avec la continuation de Henri de Valenciennes, ed. M. Natalis de Wailly, Paris, 1882.

Lucrări generale și speciale

BREZEANU 2007 – S. Brezeanu, *Istoria Imperiului Bizantin*, București, 2007.

BOUCHON 1828 – J.A. Bouchon, *Notes et éclaircissements*, în *Chronique anonyme* 1828.

Du CANGE 1826 – Fresne du Cange, *Histoire de l'Empire de Constantinople sous les empereurs Français jusqu'à la conquête des Turcs*, Paris, 1826.

CURTA 2006 – F. Curta, *Southeastern Europe in the Middle Age, 500-1250*, Cambridge University Press, 2006.

DVORNIK 2001 – Fr. Dvornik, *Slavii în istoria și civilizația europeană*, București, 2001.

FINE 1991 – J.V.A. Fine, jr., *The Early Medieval Balkans. A Critical Survey from the Sixth to the Late Twelfth Century*, The University of Michigan Press, 1991.

FINE 1994 – J.V.A. Fine, jr., *The Late Medieval Balkans. A Critical Survey from the Late Twelfth Century to the Ottoman Conquest*, Cambridge University Press, 1994.

HAMILTON 2005 – B. Hamilton, *Intzroduction*, la H. Eteriano (editor), *Contra Patarenos*, Published by Brill, 2005, p. 1-102.

JIRICEK 1876 – C.J. Jiricek, *Geschichte der Bulgaren*, Prag, 1876.

LEVIN 1989 – Levin Eve, *Sex and Society in the World of the Orthodox Slavs, 900-1700*, Cornell University Press, 1989.

LUCHAIRE 1908 – A. Luchaire, *Innocent III. Les Royautés vassales du Saint-Siège*, Paris, 1908.

MADGEARU 2001 – Al. Madgearu, *Originea medievală a focarelor de conflict din Peninsula Balcanică*, București, 2001.

MĂRCULEȚ 2001 – V. Mărculeț, *Formațiuni politice vlahe în Balcani și relațiile lor cu Bizanțul în perioada 1185-1204*, în Idem, *Din istoria relațiilor politico-militare bizantino-române*, Sibiu, 2001, p. 62-77.

MĂRCULEȚ 2006a – V. Mărculeț, *Vlahii balcanici și relațiile lor cu Bizanțul. 1185-1204*, *Dacoromania* 28 (2006), p. 59-64.

MĂRCULEȚ 2006b – V. Mărculeț, *Asasinarea țarului Asan*, *Historia* 5 (2006), 51, p. 14-16.

MĂRCULEȚ 2008 – V. Mărculeț, *Țaratul Vlaho-Bulgar între Bizanțul ortodox și Occidentul catolic în timpul domniei țarului Ioniță Asan (1197-1207)*, *Buletinul Muzeului Militar Național* 6 (2008), p. 23-38.

NOBLE 2007 – P. Noble, *Baldwin of Flanders and Henry of Hainault as Military Commanders in the Latin Empire of Constantinople*, în vol. *Knighthoods of Christ. Essays on the History of the Crusades and the Knights Templar*, îngrijit de Malcolm Barber, editor Norman Housley, Cambridge University Press, 2007, p. 65-76.

OBOLENSKY 1948 – D. Obolensky, *The Bogomils. A Study in Balkan Neo-Manichaeism*, Cambridge University Press, 1948.

OBOLENSKY 1994 – D. Obolensky, *Byzantium and the Slavs*, St Vladimir's Seminary Press, Oxford, 1994.

PAVLOV 2002 – P. Pavlov, *Eliberarea și consolidarea Țaratului Bulgar (1186-1207)*, în P. Pavlov, I. Ianev, D. Cain, *Istoria Bulgariei*, București, 2002, p. 45-52.

PECICAN 2002 – Ov. Pecican, *Cronologia evenimentelor cuprinse în cronică lui Villehardouin*, în Geoffroy de Villehardouin, *Cucerirea Constantinopolului*, ediție de Ov. Pecican, Cluj, 2002, p. 203-209.

PECICAN 2006 – Ov. Pecican, *Vlahia și vlahii la Robert de Clari*, în Idem, *Între cruciați și tătari*, Cluj-Napoca, 2006, p. 38-62.

SONGEON 1913 – G. Songeon, *Histoire de la Bulgarie depuis les origines jusqu'à nos jours*, Paris, 1913.

TREADGOLD 2004 – W. Treadgold, *O istorie a statului și a societății bizantine*, Iași, 2004.

VÁSÁRY 2005 – I. Vásáry, *Cumans and Tatars. Oriental Military in the Pre-Ottoman Balkans, 1185-1365*, Cambridge University Press, 2005.

WOLFF 2005 – R.L. Wolff, *The Latin Empire of Constantinople, 1204-1261*, în *A History of the Crusades. vol II: The Later Crusades 1189-1311* (R.L. Wolff and H.W. Hazard, general editor K.M. Setton), The University of Wisconsin Press, 2005, p. 187-234.